

ПРАЦЯ, НА ЯКУ ЧЕКАЛИ: РЕЛІГІЙНИЙ СВІТОГЛЯД ІВАНА ФРАНКА В ОПТИЦІ ІГОРЯ МЕДВЕДЯ

*(Рецензія на видання: Медвідь І. Пророк чи єретик? Релігійний світогляд
Івана Франка та його взаємини з греко-католицьким духовенством. Львів: Вид-во
Українського католицького університету, 2023. 423, [1] с. + 16 іл.)*

Ярослава МЕЛЬНИК

Монографія Ігоря Медведя «Пророк чи єретик? Релігійний світогляд Івана Франка та його взаємини з греко-католицьким духовенством» дуже вартісне і дуже очікуване дослідження такої складної й контрверсійної проблеми, як ставлення Франка до Української греко-католицької церкви, його взаємини з духовенством цієї Церкви, а також питання персональної релігійності митця (останнє вельми непросте для осмислення назагал, а з огляду на складність і еволюційність поглядів Франка то й поготів). Що ж до очікуваності такої праці у франкознавстві, то ще в далекі 90-ті роки минулого століття професор Іван Денисюк, окреслюючи обрії та перспективи франкознавчих студій, наголошував на необхідності з-поміж іншого вивчення такого питання, як Франко і священники.

Як бачимо, на монографічне, зусібичне, науково незаангажоване й фахове, а також, варто підкреслити, толерантне осмислення цієї теми з того часу довелося чекати ні мало, ні багато – майже три десятиліття. Тішить, одначе, що чекання було не марним. Автор своєю студією не лише виправдав обрії очікування такої знакової постаті в українській гуманітаристиці, як І. Денисюк, а також широкого інтердисциплінарно зорієнтованого кола вчених-франкознавців і великої когорти зацікавлених читачів (із огляду на місце й роль Івана Франка в новочасній інтелектуальній історії, і не лишень українській, останнє – річ аксіоматична), але й включив висвітлення ключових сюжетів свого дослідження у значно ширший релігійний, суспільно-політичний і національний контекст, аніж це передбачав авторитетний дослідник.

На багатому фактографічному джерельному матеріалі, значну частину якого Ігор Медвідь уперше осмислює і вводить у науковий обіг, а також на основі пропущених через густе критичне «решето» цілого корпусу праць попередників (міждисциплінарного спрямування в тому числі), прекрасно «озброєний» фаховим інструментарієм дослідник просторо, аргументовано й зазвичай вельми цікаво розгортає такі сюжети: вільнодумство та релігійність як чинники українського національного проєкту другої пол. XIX – поч. XX ст.; Українська греко-католицька церква в умовах викликів модерності та пошуку власної ідентичності; І. Франко та

греко-католицьке духовенство (для докладного вивчення тут слушно виокремлено такі теми: радикали і попи, І. Франко і С. Сембратович, І. Франко та митрополит Андрей Шептицький, а також взаємини Франка з тими священниками, із якими його єднали особисті й наукові зв'язки); дискусії щодо «культу» І. Франка в Галичині міжвоєнного періоду ХХ ст.

Важко сказати, який із сюжетів цього дослідження опрацьовано найкраще, яка партія звучить найвиразніше, які гіпотези найцікавіші та які висновки й концепції автора найпереконливіші. Усі розділи однаково вартісні й рівноцінні, усі відзначаються евристичним підходом і науковою новизною, за винятком, можливо, розділу «Релігійний світогляд Івана Франка», реконструйованого значною мірою на основі вже «написаного і сказаного», за винятком останнього п'ятого сюжету, де вперше в науковий обіг уведено щоденник о. Платоніда Філяса. Одначе, з другого боку, включення цього розділу в монографію Ігоря Медведя виглядає доволі доречно: і не лишень для повноти охоплення теми, але й з огляду на очікуване (а, без сумніву, так воно й буде) вельми широке коло потенційних читачів монографії, нефахівців у царині франкознавства, у тому числі, які не мусять аж так досконало знати увесь ogromний масив франкознавчих студій. І гарно осмислене й синтезоване подання «вже написаного» лише збагатить читача новими знаннями й переживаннями.

Якщо я вже зачепила сюжет про релігійний світогляд І. Франка, то трохи про ще деякі дискусійні моменти книги. Так, на відміну від автора, я вбачаю прояви релігійності й містицизму письменника і в третьому етапі його творчості. А ще мені іноді складно погодитися з прочитанням тих чи тих художніх текстів поета (не «кидаю» тут каменем у бік молодого автора: погодьмося, герменевтика Франкового художнього тексту, «введення» з неї релігійних поглядів автора зокрема – надто складна матерія, ба більше: для нашого збагнення, як мені видається, це подекуди «поза межами можливого»). Мені бракує також, попри згаданий уже високий підмурівок праці І. Медведя, ряду дослідників, чії ідеї я вважаю вельми прогностичними і продуктивними для розгортання окремих сюжетів цієї монографії. Дослідження І. Медведя тільки би виграло, якби автор, для прикладу, пишучи про релігійний світогляд Т. Шевченка, покликався не лишень на деяких сучасних українських дослідників, а й на Дмитра Чижевського, а пишучи про вплив Михайла Драгоманова на І. Франка згадав найновіше дослідження Леоніда Ушкалова. Утім про доцільність/недоцільність «вписання» тих чи тих «попередніх текстів» у дослідження ми з автором мали окрему розмову і, можливо, згадувати про це зараз уже марно.

А я, завершуючи свій короткий відгук, із приємністю відзначу, що інтердисциплінарна, широко закроєна, ґрунтовна студія І. Медведя «Пророк чи єретик? Релігійний світогляд І. Франка та його взаємини з греко-католицьким духовенством» заповнила ще одну присутню прогалину франкознавства. І радію, що це глибоке, актуальне, суспільно та наукове вартісне дослідження вийшло у світ у книжковому «одязі».

Ярослава Мельник – доктор філологічних наук, професор кафедри філології гуманітарного факультету Українського католицького університету (вул. Іларіона Свенціцького, 17, м. Львів, 79011, Україна).

Yaroslava Melnyk – Dr. Sc. (Philology), Full Professor, Philology Department, Humanities Faculty, Ukrainian Catholic University (17 Ilarion Svientsits'kyi Str., Lviv, 79011, Ukraine).

E-mail: yamelnyk@gmail.com

Дата подання: 18 вересня 2023 р.